

1. Lahendatav probleem

Sissejuhatus

Toimetulekutoetuse eesmärk on isikute iseseisvat toimetulekut soodustava ajutise abimeetmena leevendada abi vajavate isikute ja perekondade materiaalsel puudust tagades minimaalsed vahendid esmavajaduste rahuldamiseks. Toimetulekutoetus (edaspidi TTT) on riigi rahaline abi puuduses inimestele, mida makstakse kohaliku omavalitsuse kaudu. TTT on viimaseks turvavõrguks, mida inimene saab kasutada siis, kui ei suuda töötamise või sotsiaalkindlustussüsteemi abil (pension, töövõimetoetus, töötuskindlustushüvitis jne) tagada endale ja oma perele vahendeid esmavajaduste rahuldamiseks. Lisaks riiklikule TTTile kasutavad kohalikud omavalitsused puuduse leevendamiseks sõltuvalt olukorrast nii sotsiaalteenuseid kui ka muud sotsiaalabi.

TTT maksmise aluseks on toimetulekupiir, mille kehtestab Riigikogu igaks eelarveaastaks riigieelarvega. Toimetulekupiiri kehtestamisel lähtutakse minimaalsetest tarbimiskuludest toidule, riietusele ja jalanõudele ning muudele kaupadele ja teenustele esmavajaduste rahuldamiseks. TTT taotlemist, määramist ja maksmist reguleerivad sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 131 – 135.

Seaduse ja praktika koostoimes esineb TTT menetlemisel mitmeid kitsaskohti, mis vajaksid kaasajastamist ja korrastamist. TTT süsteemi puudusi on välja toodud ka 16. jaanuaril 2023 avaldatud Riigikontrolli auditis: [Toimetulekutoetuse kui riikliku sotsiaalabi korraldus](#)¹ (edaspidi audit) ja 10. jaanuaril 2023 tutvustatud ja avalikustatud uuringu [Toimetulekutoetuse ja võlgnevuse mõju sotsiaal-majanduslikule toimetulekule ning tööturuaktiivsusele \(praxis.ee\)](#)² (edaspidi uuring) aruandes.

Riigikontroll leiab, et kuigi Sotsiaalministeerium (edaspidi SoM) on tegelenud toimetulekutoetuse süsteemi arendamisega, ei kata see tegevus kõiki olulisi probleemkohti või ei ole probleeme lahendanud. TTT kui riikliku ülesande juhtimine SoMi poolt ei ole Riigikontrolli hinnangul olnud piisav, mille tagajärjeks on abivajajate liigne koormamine andmete esitamisel ja ebaühtlane abiefekt inimeste majandusliku olukorra parandamisel.

Sihtrühm

Väljatöötamiskavatsuses (edaspidi VTK) tõstatatud probleemid mõjutavad TTT saajaid ja kohaliku omavalitsuse üksuste (edaspidi KOV) sotsiaaltöötajad. 2023. aastal oli TTT saajaid 19 592 leibkonda ja 37 032 leibkonnaliiget. 2023. aastal esitati 123 681 taotlust e keskmiselt 10 307 taotlust kuus. 2023. aasta detsembris menetles TTT avaldusi 304 KOVi töötajat 78st KOVist. Sealhulgas toetuste väljamaksmiseks vajaminevate rahalehtede kinnitajaks oli 176 KOV ametnikku.

¹ [Toimetulekutoetuse kui riikliku sotsiaalabi korraldus](#)

² [Toimetulekutoetuse ja võlgnevuse mõju sotsiaal-majanduslikule toimetulekule ning tööturuaktiivsusele \(praxis.ee\)](#)

Tabel 1. Toimetulekutoetuse saajad ja taotlejad

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Toimetulekutoetust saanud leibkondade arv	12 226	10 904	10 501	9 806	25 016	19 592
Toimetulekutoetust saanud inimeste (leibkonnaliikmete) arv	20 931	18 719	18 295	16 508	48 731	37 032
Rahuldatud taotluste arv	75 402	65 645	63 340	60 356	106 677	123 681
Keskmine rahuldatud taotluste arv kuus (taotlused /12)	6 284	5 470	5 278	5 030	8 890	10 307

Kui 2021. aasta veebruarini vähenes TTT saajate arv, siis 2022. aasta märtsist alates kasvas see Ukrainast pärit ajutise kaitse saajate arvel. Kui 2022. aastal olid 60% toetuse saajatest Ukraina sõjapõgenikud, siis 2023. aastal olid peaaegu 60% toetuse saajatest Eesti alalised elanikud.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium plaanib alates 1. juulist 2025. a töötutoetuse kaotamist, kuivõrd töötutoetus ja TTT on omavahel dubleerivad toetused. Prognoosi kohaselt kasvab töötutoetuse kaotamisega toimetulekutoetuse saajate arv ca 570 toimetulekutoetuse saaja võrra.

Hetkeolukord

SoM on analüüsinud eelpool nimetatud auditi ja uuringu aruandes toodud kitsaskohti ja lahendusettepanekuid, pidanud nõu ja arutlenud kohalike omavalitsuste, kaasuvate ministeeriumite ja ametitega ning selle tulemusel kaardistanud kolm suuremat peateemat, mille lahendamisel väheneks nii taotlejat kui menetlejat koormav bürokraatia ning TTT süsteem muutuks selgemaks ja üle Eesti ühtlasemalt kättesaadavaks.

Peamised teemad:

- 1) TTT taotlemise protsess on osaliselt ülereguleeritud ning osaliselt puudustega;
- 2) TTT arvestamise alused on osaliselt ebaselged, mille tõttu esineb üle-eestilist ebavõrdsust;
- 3) TTT arvestamise alused ei vasta osaliselt tänastele ühiskondlikele normidele.

1.1. Toimetulekutoetuse taotlemise protsess on osaliselt ülereguleeritud ning osaliselt puudustega

VTK koostamise käigus kaardistati TTT menetluse protsess ja selgitati välja TTT taotluse menetlemiseks olulised andmed: millised on andmed, mida vajatakse esmasel taotlemisel, milliseid andmeid tuleb esitada korduvate taotlemiste puhul ja milliseid andmeid praktikas kasutatakse. Kas andmed, mida TTT taotlemisel kogutakse, on ka tegelikult vajalikud ja vastupidi, kas on selliseid andmeid, mida praegu ei küsita, aga mis on majandusliku abivajaduse hindamise juures olulised. Oluline on, et toetuse taotlemisel hinnatakse taotleja ja tema leibkonna kogu majanduslikku võimekust oma perele toimetulekut tagada. Käesolevas peatükis toome välja TTT menetluse protsessis esile kerkinud probleemid ja mh vaatleme sotsiaalse seisundi taotlusele märkimist, esitatud andmete põhjal majandusliku toimetuleku hindamise võimalusi ja üürikulude arvestamist, kui üürileping on sõlmitud lähisugulase äriühinguga.

1.1.1. Toetuse taotlemisel sotsiaalse seisundi küsimine

TTT saamiseks peab taotleja taotlusele märkima TTT menetluses arvesse võetavate isikute nimed, nende isikukoodi või sünniaja ja **sotsiaalse seisundi** (SHS § 132 lg 2). Andmed on vajalikud statistikas ja erandite kasutamises.

Igapäevases praktikas on juhtumeid, kus taotleja ei oska enda ega oma leibkonna sotsiaalset seisundit taotlusele märkida, teisalt on KOV sotsiaaltööspetsialistil sotsiaalset seisundit võimalik pärida erinevatest registritest: Eesti Maksu- ja Tolliamet - töötamine, Töötukassa - töötuna arvel olek, osaline või puuduv töövõime, Sotsiaalkindlustusamet – pensionärid, Eesti Hariduse Infosüsteem - õppimise info. Kuivõrd sotsiaaltööspetsialist kontrollib menetluse käigus andmete õigsust ja sooritab andmepäringud, siis ei ole mõistlik küsida taotlejalt andmeid, mida on võimalik menetlejal ise välja selgitada. Kui kellegi sotsiaalset seisundit ei õnnestu andmebaasidest saada, on KOV töötajal võimalus taotlejalt küsida lisainfot.

1.1.2. Majandusliku toimetuleku hindamiseks vajalike andmete esitamine ja pangakontode seisu tuvastamine

Siin peatükis on toodud kaks probleemi: 1) ainult netosissetulekute alusel ei ole võimalik majanduslikku toimetulekut terviklikult hinnata, 2) pangakontode väljavõtete küsimine on üksnes seletuskirjas nimetatud. TTT arvestamise aluseks on üksi elava isiku või perekonna kõigi liikmete eelmisel kuul saadud **netosissetulekud**, millest arvestatakse maha makstud elatis, täitemenetluse seadustiku §-de 131 ja 132 kohaselt täitemenetluses kinnipeetud summad, jooksva kuul tasumisele kuuluvad eluasemekulud ning kehtestatud toimetulekupiir (SHS § 132 lg 3). TTT määramisel on oluline hinnata taotleja ja tema perekonna majanduslik toimetulek ja toetuse vajadus. Praeguse regulatsiooni järgi tuleb esitada eelneva kuu netosissetulekud, mis ei ole aga piisav, et hinnata leibkonna majanduslikku abivajadust, eelneva kuu netosissetuleku kõrval on vaja teada muid võimalikke sissetulekuid ja olemasolevat raha, mis aitaksid taotlejal majanduslikult toime tulla.

Et hinnata majanduslikku toimetulekut tuleb TTT esmataotlemisel kirjalikult esitada ka nimekiri taotleja ja tema perekonna omandis olevatest väärtpaberitest väärtpaberituru seaduse tähenduses (SHS § 132 lg 6). Praktikale osutades on paljudel TTT taotlejatel lisaks eespool nimetatud netosissetulekule ja väärtpaberitele olemas raha enda ja pere toimetuleku tagamiseks, aga kehtivas regulatsioonis ei ole nimetatud, et **raha olemasoluga** TTT määramisel arvestatakse. Tagamaks võrdsetel alustel abi kõigile abivajajatele, on oluline arvestada TTT määramisel ka taotleja ja tema pere kasutuses oleva rahaga ja taotleja jaoks on oluline selgus, et TTT taotlemise hinnatakse kogu tema majanduslikku toimetulekut.

Abivajaduse ja toetuse vajalikkuse hindamisel on oluliseks dokumendiks pangakontode andmed. **Pangakonto väljavõte** annab ülevaate sissetulekust, olemasolevast rahast, eluasemekulude tasumisest, kohustustest, võlgadest, majandamisoskusest ja teenuste vajadusest (majandusnõustamine, võlanõustamine jm). Kehtivas seaduses ei ole pangakontode esitamise kohustust selgelt reguleeritud, sellekohane selgitus on toodud vaid seletuskirjas 693 SE II (Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus–Riigi Teataja³), et netosissetulekuid saab tõendada pangakonto väljavõttega ja sellest lähtuvalt kasutatakse pangakonto väljavõtteid TTT menetlemise praktikas igapäevaselt. Lisaks võivad registritest saadud sissetulekute andmed ja pangakontol olevad andmed erineda, sest registritest saadud andmetelt võib kohtutäitur olla

---

³ [Sotsiaalhoolekande seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus–Riigi Teataja](#)

teinud kinnipidamise, st pangakonto väljavõttel olevad andmed on TTT sissetulekute arvestamise aluseks, sest inimene saab kasutada neid netosissetulekuid, mis on taotleja pangakontole laekunud. Osasid sissetulekuid ei ole aga võimalik päringutega saada, vaid need on näha üksnes pangakonto väljavõtetel (nt platvormitööst saadud ja väljaspool Eestit saadud töötasud jm).

TTT menetluse igapäevases praktikas küll küsitakse netosissetulekute tõendamiseks pangakontode väljavõtteid ning taotlejad neid esitavad, kuid esineb olukordi, kus taotlejatel on lisaks teisi pangakontosid ja sissetulekuid, kuid nende olemasolu varjatakse. Kui sotsiaaltöötaja on avastanud taotleja teised kontod ja neil oleva raha, siis on taotlejad apelleerinud seadusele, viidates, et SHSi kohaselt arvestatakse TTT arvutamisel üksnes netosissetulekuid. Toimetulekutoetus on riiklik vaesuse leevendamise abinõu ja sotsiaaltöötajatel läheb järjest raskemaks tegelikku abivajadust hinnata, sest toetust taotlema on tulnud ka need, kes tegelikult seda abi ei vaja. Samas puudub KOV sotsiaaltöötajal võimalus neid andmeid kontrollida. TTT taotlemisel pangakontode väljavõtete lisamine ja raha olemasoluga arvestamine ei muuda menetleja tavapärast menetluskoormust ega koorma ka toetuse taotlejat, vaid kavandatav muudatus loob õigusselgust.

1.1.3. Varade hindamine toimetulekutoetuse määramisel

Kui eelmises peatükis öeldi, kui oluline on teha kindlaks toetuse taotlemisel majanduslik toimetulek, siis lisaks eeltoodule tuleb TTT esmataotlemisel kirjalikult esitada nimekiri taotleja ja tema perekonna omandis olevatest vallasasjadest ja eluruumidest (SHS § 132 lg 6). Lisaks tuleb TTT menetlemisel teha päringuid kinnistus- ja liiklusregistrisse, et teha kindlaks taotleja ja tema perekonna varaline seis ning võimalus tagada toimetulekuks piisavad elatusvahendid (SHS § 132 lg 6¹). Menetluse käigus tehakse kindlaks taotleja või tema perekonna kasutuses või omandis olev vara, mille üürimine, rentimine või müümine võib tagada taotlejale või tema perekonnale toimetulekuks piisavad elatusvahendid.

Kõige enam taotletakse TTT lühiajaliselt (1-3 korda, 2023.a ~45%, 2022.a ~58%, 2021.a ~38%), mis tähendab, et ligi poolte taotlejate majanduslik abivajadus on ajutine ja on tingitud lühiajalistest teguritest (nt töö kaotus), kuid kehtiva seaduse kohaselt tuleb juba esmakordsel taotlemisel teha täielik varade hindamine (SHS § 132 lg 6 ja 6¹), mis on ebamõistlik halduskoormus nii taotlejale kui menetlejale.

Tabel 2. Leibkondade jaotus toetuse saamise kordade järgi, 2023. aastal

Leib- kondade arv kokku	Leibkondi toetuse saamise kordade arvu järgi perioodi jooksul											
	1 kord	2 korda	3 korda	4 korda	5 korda	6 korda	7 korda	8 korda	9 korda	10 korda	11 korda	12 korda
19 592	3 978	2 565	1 794	1 488	1 226	1 008	900	861	736	827	963	3 246

Olemasoleva varaga arvestamine on reguleeritud SHS § 134 lg 4, kus KOV võib TTT summat vähendada või jätta toetus maksmata, kui taotleja või tema perekonna kasutuses või omandis olev vara, selle üürimine, rentimine või müümine tagab temale või perekonnale toimetulekuks piisavad elatusvahendid. Olemasoleva vara realiseerimine ja üürimine võtab mitmeid kuid aega ning arvestades asjaolu, et peaaegu kolmandik TTT saajatest väljuvad toetuse vajajate hulgast enne, kui varast saadavat tulu saaks toimetuleku parandamiseks kasutada, ei ole mõistlik esmakordsel taotlemisel teha varade täielikku hindamist.

1.1.4. Eluasemekulude hüvitamine toimetulekutoetuse määramisel

Kui taotleja soovib, et TTT määramisel võetaks arvesse ka **eluasemekulud**, lisab ta taotlusele dokumendid, mis tõendavad eluruumi kasutamise õigust (esitatakse esmapöördumisel ning eluruumi kasutamise õigusliku aluse muutumisel) ja jooksva kuul tasumisele kuuluvaid eluasemekulusid (SHS § 132 lg 4). Eluruumi kasutamise õiguslikuks aluseks ei loeta üürilepingut, mis on sõlmitud abielus, registreeritud kooselus või abieluga sarnanevas suhtes olevate isikute vahel, esimese ja teise astme alanejate ja ülenejate sugulaste vahel ja muude isikute vahel, keda seob ühine kodune majapidamine (SHS § 132 lg 5). Eelpool nimetatud isikuid loetakse kas TTT menetlemisel ühisesse leibkonda või neil on perekonnaseaduse alusel ülalpidamiskohustus. Nende inimeste vahel võib olla sõlmitud üürilepinguid ja sel juhul ei saa TTT hüvitatavaks eluasemekuludeks arvestada üürikulu, küll aga muid antud elupinnal elades tekkivaid eluasemekulusid.

TTT menetlemise praktikas esitatakse järjest rohkem üürilepinguid, mis on sõlmitud eelpool nimetatud isikute äriühingutega. Aga ka sel juhul kehtib ülalpidamiskohustus eespool nimetatud isikute suhtes ja äriühingu alt lepingu sõlmimine ei tohiks ülalpidamiskohustust vähendada. Ka Maksu- ja Tolliameti andmetel on suurenenud eluruumide soetamine äriühingute nimele ja seejärel nende kasutada andmine äriühingu omanike/juhatuse liikmetega seotud isikutele. TTT taotlejad ja üürile andjad on leidnud võimaluse, kuidas TTT abil tagada endale parem äraelamine. On juhtumeid, kus äriühingu juhatuse esimees või omanik üürib endale eluruumi ja taotleb sellega TTT kaudu üüri ja muude eluasemekulude hüvitamist.

1.2. Toimetulekutoetuse arvestamise alused on osaliselt ebaselged, mille tõttu esineb üle-eestilist ebavõrdsust

Antud peatükis keskendume Riigikontrolli auditis nimetatud probleemidele. TTT kui sotsiaalabi määramine ja maksmine on KOVidele antud riiklik ülesanne, mida KOVid täidavad riigi juhtimisel. Ülesande riiklik olemus eeldab, et lisaks õigusraamistiku kujundamisele ja ülesande rahastamisele jälgib riik ka seda, kuidas ülesannet täidetakse ja sekkub, kui ülesande täitmisel ilmnenud praktika kaldub ülesande eesmärkidest kõrvale. Riigikontrolli auditi andmetel nõuab enamik omavalitsusi TTT taotlejalt infot, mida ei kasutata või ei kasutata küsitud kujul. Näiteks tuleb tulud ja kulud taotlusel detailselt avada. Tegelikult on KOVil toetuse arvestamiseks vajalik info tulude kohta võimalik saada andmepäringutega riiklikest andmekogudest ja kulude andmed on olemas taotlusele lisatud kuludokumentidel.

Riigikontrolli auditis toodi, et KOVides kehtestatud eluasemekulude piirmäärades on omavalitsuste võrdluses suured erinevused, piirmäärad ei ole adekvaatsed ja ei taga kulude kaetust. Eluasemekulu piirmäärade suur erinevus KOVides loob ebavõrdsust, mis tähendab paljudele toimetulekutoetuse saajatele väiksemat toetusraha. Arvestades, et tegemist on riikliku toetusmeetmega, ei ole selline ebavõrdsus põhjendatud. Riikliku meetme rakendamisel peaks abiefekt olema sarnaste asjaolude korral sarnane ega tohiks sõltuda oluliselt abivajaja elukohavalikust.

1.2.1. Andmete küsimine

TTT saamiseks esitatav teave on kindlaks määratud SHSis. Toetuse taotlemisel tuleb esitada:

- taotlus, milles on välja toodud leibkonna liikmete nimed, isikukoodid või vanused ja sotsiaalne staatus;
- taotluse lisana dokumendid, mis tõendavad leibkonna liikmete eelmise kuu netosissetulekuid, makstud elatist ja täitemenetluses kinnipeetud summasid;
- taotluse lisana dokumendid, mis tõendavad eluruumi kasutamise õigust ja jooksva kuul tehtud kulud, juhul kui soovitakse arvesse võtta eluruumi kulud.

Auditi aruande põhjal on valdaval osal KOVidest toimetulekutoetuse jaoks koostatud ja kasutusel omaette taotlusvorm (68 KOVi 79st). Vähem on neid KOVe, kus toetuse taotlemiseks piisab vabas vormis esitatud avaldusest. Taotlusvormide detailsus on KOVide võrdluses üsna erinev, kuid võib väita, et enamik KOVidest nõuab taotlusvormil tulude ja kulude lahti kirjutamist. Seaduse järgi taotlejal sellist kohustust otseselt ei ole ja teave tulude-kulude suuruse tõendamiseks tuleb esitada taotluse lisana. Tulude-kulude tõendamine on nõutav sõltumata sellest, kas need on taotlusvormil mingis ulatuses avatud või mitte.

Kas TULUD tuleb taotlusel lahti kirjutada?	Ei 9%	JAH, leibkonna kohta tululiikide kaupa 28%	JAH, iga leibkonnaliikme kohta kogutuluna 30%	JAH, iga leibkonnaliikme kohta tululiikide kaupa 33%
Kas KULUD tuleb taotlusel lahti kirjutada?	Ei 40%	JAH, leibkonna kohta kulude kogusummana 9%	JAH, leibkonna kohta kululiikide kaupa 51%	

Allikas: Riigikontroll KOVide veebilehtedel avaldatud toimetulekutoetuse taotlusvormide põhjal

Joonis 1. KOVide osakaal vastavalt sellele, kas ja millises ulatuses tuleb toimetulekutoetuse taotlusvormil esitada info leibkonna tulude ja kulude kohta

KOVide praktika erinevus taotlejalt info kogumisel näitab samas, et taotlejat on võimalik vähem koormata. Seda enam, et näiteks tulude andmed toetussumma arvestuseks hangitakse tegelikult enamjaolt sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri (edaspidi STAR) andmepäringutega. Auditi andmetel oli perioodil jaanuar 2021 – jaanuar 2022 menetlustes kasutatud tulukirjetest 78% imporditud riigi andmekogudest STARi kaudu tehtud päringuga. Sagedamini esinenud tulukirjetest oli sel viisil saadud näiteks lapsetoetuse andmed 98%-l, peretoetuse andmed 99%-l ja palgatulu andmed 86% juhtudel. Vaid elatiseandmed oli alati sisestanud toetussumma arvutamiseks STARi menetteija, kuna riigi andmekogudes seda infot ei ole⁴.

Taotleja koormamine info esitamisega, kui seda infot tegelikult ei kasutata või ei kasutata küsitud kujul, ei ole Riigikontrolli arvates põhjendatud. Arvestades, et taotluse lisana tuleb esitada tulusid tõendavad dokumendid, oleks mõistlik, kui tulud, mida ei ole võimalik tuvastada andmepäringutega, teeb taotlusele lisatu põhjal kindlaks KOV. Taotleja menetluskoormust saaks vähendada samuti eluasemekulude kirjeldamisel. Praktiline tõendusväärtus on taotlusele lisatud kuluarvetel, mille alusel tehakse STARi kanded. Menetluses otsuseni jõudmiseks ei ole vaja, et taotleja esitab need arvud dubleerivalt ka taotlusvormil. Seega ei ole põhjendatud liigsete andmete küsimine ja lahti kirjutamine taotlusel vajalik.

TTT taotleja poolt esitatud andmetele lisaks on KOV töötajal võimalus saada menetlemiseks vajalikke andmeid erinevatest riiklikest andmeregistritest. KOV töötaja kontrollib, kas taotlusel esitatud andmed on tõesed, lisab menetluse käigus registritest päringutega saadud andmed ning vajadusel küsib taotlejalt andmeid juurde (SÜS § 23 lg 4). Andmete küsimise juures tuleb lähtuda põhimõttest, et küsida nii palju kui vajalik ja nii vähe kui võimalik ning vajalike andmete küsimine peab toimuma üle-eestiliselt sarnaselt.

⁴ Andmed Riigikontrolli auditi [Toimetulekutoetuse kui riikliku sotsiaallabi korraldus aruandest](#)

1.2.2. Eluasemekulude piirmäärade kehtestamine

KOV kehtestab toimetulekutoetuse määramiseks eluasemekulude piirmäärad, mis tagavad isiku ja tema perekonnaliikmete inimväärse äraelamise. KOV peab kehtestatud piirmäärad vähemalt üks kord aastas üle vaatama ning vajaduse korral kehtestama uued piirmäärad (SHS § 133 lõiked 5-6). TTT menetlemisel arvesse võetavad eluasemekulud, millele tuleb piirmäärad kehtestada, on üür, eluaseme soetamiseks võetud laenu tagasimakse, mis sisaldab ka laenu intressi ja kohustusliku eluasemekindlustuse makset, korterelamu haldamise kulu, sealhulgas remondiga seotud kulu, korterelamu renoveerimiseks võetud laenu tagasimakse, veevarustuse ja reovee ärajuhtimise teenuste maksumus, soojaveevarustuseks tarbitud soojusenergia või kütuse maksumus, kütteks tarbitud soojusenergia või kütuse maksumus, elektrienergia tarbimisega seotud kulu, majapidamisgaasi maksumus, maamaksukulu, mille arvestamise aluseks on kolmekordne elamualune pind, hoonekindlustuse kulu ja olmejäätmete veo tasu.

Riigikontrolli auditis toodud probleemide lahendamine vajaks eluasemepiirmäärade arvestamisel paremat ja selgemat suunist, sest eluasemekulude piirmäärade kehtestamine eeldab andmete kättesaadavust, eelnevat analüüsi ja teadmisi ning tavaliselt jääb piirmäärade kehtestamine KOVides sotsiaaltöötaja või valdkonnanajahi õlule, kellel üldjuhul puudub vastav teadmine ja pädevus. Info, millele tuginedes on tavaks määrade asjakohasust hinnata, saadakse põhiliselt kolmel viisil: a) analüüsitakse piirmäära ületavate kulude põhjusi varasemates menetlustes, b) analüüsitakse teenuste hinnataseme muutust või üldist tarbijahindade kallinemist, c) tehakse võrdlusi teiste KOVide vastavate määradega.

Piirmäära ülekulu võib tekkida juhtudel, kui kehtestatud piirmäär on liiga madal, et katta kulusid või kui elatakse kehtestatud normaalpinnast suuremal elupinnal, mis tähendab, et TTT vahenditest saab hüvitada ainult normaalelupinna tekkinud kulusid. TTT menetlemisel arvestatakse eluasemekulude hüvitamisel elamuseaduse § 7 lõike 1 punkti 2 alusel kehtestatud eluruumi sotsiaalselt põhjendatud norme, millest lähtuvalt eluruumi sotsiaalselt põhjendatud normiks loetakse 18 m² eluruumide üldpinda perekonna iga liikme ja lisaks 15 m² perekonna kohta. Kui eluruumi tubade arv on võrdne selles eluruumis alaliselt elavate inimeste arvuga ja eluruumi üldpind on sotsiaalselt põhjendatud normist suurem, võetakse normpinnana arvesse eluruumi üldpind.

Kui TTT taotleja või tema pere elavad suuremal elupinnal kui normpind ette näeb, jääb normpinnakuludest ülejäänud summa hüvitamata. Praktikas esineb ka vastupidiseid juhtumeid, järjest enam esitatakse Tallinnas ja suuremates linnades üürikulude arvestamiseks üürilepinguid, kus elamiseks kasutatakse suuri ateljee- või katusekortereid ja tegemist on isegi 100 m² suuruse pinnaga. Praeguses seaduses loetakse üheliikmelise pere puhul ühetoalist korterit normaalpinnana, seega antud juhtumi puhul saab kogu eluaseme 100 m² eluasemekulude arvestamisel arvesse võetud, mis ei ole õiglane, kui üheliikmelisele perele on ettenähtud normpinnaks 33 m².

Lisaks auditis väljatoodule analüüsis SoM 2023. a eluasemekulude piirmääradega seotud andmeid. Analüüsi käigus võrreldi KOVide eluasemekulude piirmäärade kehtestamise määrusi, STARi sisestatud parameetreid ning piirmäärade kehtestamise ja uuendamise aegu. Analüüsis leiti KOVide võrdluses mitmeid erinevusi ja probleemkohti.

Kehtestatud piirmäärade muutmine on KOViti erinev, osadel KOVidel on piirmäärad STARis muutmata alates 2010. aastast, samas osad KOVid muudavad eluaseme piirmäärasid aastas mitu korda. STARi sisestatud piirmäärad ei vasta tihti KOV määrustega kehtestatud piirmääradele. Osadel KOVidel on piirmäärad kehtestatud rahalises väärtuses ja osadel mõõtühikutes. Piirmäärad ei vasta tegelikule hinnamuutusele, osadel KOVidel on kehtestatud madalad piirmäärad, samas kui osadel KOVidel on parameetrina märgitud kõrge piirhind ja tegelikult võetakse arvesse kõik kulud. Piirmäärade puhul, mis sõltuvad inimeste arvust (vee soojendamise, elekter, gaas) esinevad erinevused KOVide lõikes esimesele ning teistele

liikmetele kehtestatud piirmäärade suuruste vahel. Osadel KOVidel on leibkonna teisele ja igale järgmisele liikmele kehtestatud samad piirmäärad, mis esimesele leibkonnaliikmele. Samas osades KOVides ei ole kehtestatud vastavaid piirmäärasid teisele ning järgmistele leibkonnaliikmetele (piirmäär kehtib terve leibkonna kohta sõltumata liikmete arvust).

Kehtestatud piirmäärad on kas liiga madalad või liiga kõrged ja ei ole kooskõlas hindadega. Kaugkütte, vee soojendamise ja vee hindade erinevus on KOViti (ja isegi ühes KOVis piirkonniti) väga suur. Osad piirmäärad on ühendatud (nt elektritarbimine ja elektriküte või kaug- ja mittekaugküte) või ühe kululiigi kohta on kehtestatud mitu parameetrit (nt üüri piirmäär sõltuvalt eluruumi suurusest). Lisaks on kehtestatud lisatingimused (küttekulu arvestatakse kütteperioodil, sh küttepuude ostmise kütteperioodil või teatud kogus).

Eluasemekulude piirmäärade kehtestamisel on KOVides ebavõrdsuse vähendamiseks erinevaid võimalusi ja ilmtingimata ei ole vaja muuta seadust, vaid KOVid vajavad piirmäärade kehtestamisel riigi tuge.

1.3. Toimetulekutoetuse arvestamiselaste kaasajastamine vastamaks tänastele ühiskondlikele normidele

TTT protsessi kaardistamise ja arutelude käigus selgus, et kiirete ühiskonna muutustega on TTT arvestamise alused jäänud ajale jalgu ja vajavad osaliselt kaasajastamist. Antud peatükis toome TTT arvestamise alustes ilmnunud kaasajastamist vajavad probleemkohad. Seaduses toodud eluasemekulud ei arvesta kõikide oluliste kuludega, nt õppimiseks ja/või sotsialiseerumiseks ja/või töö otsimiseks vajaliku interneti ja mobiilside olemasoluga. Tõiseks sissetulekuks loetakse traditsioonilise töötamise viisidest saadud tulused, kuid ei arvestata platvormitöö, ettevõtluskonto kaudu toodete/teenuste pakkumisest ega väljaspool Eestit saadud sissetulekuid. Leibkondades, kus lapse ülalpidamiskohustused on jagatud vanemate vahel, ei ole võimalik lapse toimetulekupiiri proportsionaalselt arvestada. Praegu ei ole võimalik toetuse summat vähendada, kui osad TTTga arvestatavad kulud on toetuste ja teenusega kaetud ja osad mitte. TTT ja perehüvitiste arvestamiste alustes on erinevused.

1.3.1. Internetiteenuse lisamine eluasemekulude hulka

Järjest olulisemaks on muutunud internetiteenus, see on kujunenud igapäevaseks suhtlusvahendiks kooli ja lapsevanema vahel ning paljudel juhtudel on vajalik laste kodusteks õppetöödeks. Ka Töötukassa kasutab veebipõhist ja telefoninõustamist ning Töötukassa kodulehelt on võimalik vaadata töökuulutusi või muud olulist infot. Praktikas on sageli olukordi, kus internetikulud saab pidada vältimatuteks, kuid sissetulekute puudumisel on leibkonnale liiga koormavaks. Ülimalt oluline on, et isikud oleksid kursis avaliku teabega. Interneti kasutamine tagab selle, et inimesel on võimalus olla kursis igapäevaelu uudistega ja eluks vajalike teenustega. Samuti on riigi suundumus, et isikud saaksid oma asjaajamised toimetatud läbi elektrooniliste kanalite. Eelnev toetab kululiigi lisamist. Praegu tuleb TTT saajatel internetiteenuse eest tasuta makstud toimetulekupiiri summast, mis võib tähendada seda, et muude esmavahendite ostmiseks ei jää piisavalt raha.

1.3.2. Laste ülalpidamine on jagatud selliselt, et laps elab vaheldumisi erinevate vanemate juures

TTT süsteem ei arvesta erinevaid perekonnamudeleid. Järjest enam tuleb TTT menetlemisel ette juhtumeid, kus laste ülalpidamine on jagatud selliselt, et laps elab vaheldumisi ühe ja teise vanema juures. Laps võib viibida mõned nädalad vanema juures, kes vajab toimetulekutoetust, aga rahvastikuregistri järgi kuuluda teise leibkonda. Laps on võimalik sel juhul lisada selle vanema leibkonda, kus ta ajutiselt viibib ja kes TTT taotleb. Sellise juhtumi jaoks pole seaduses aga välja toodud, et TTTst võiks vähendada või perede vahel jagada. Veel keerulisem on TTT

määrata siis, kui mõlemad vanemad on TTT saajad, sest TTT regulatsiooni vaatest ei saa üks inimene olla korraga kahes leibkonnas. Antud juhtumite puhul peab olema tagatud ühetaoline toetuse maksmine kõikides KOVides, tagades puudustkannatavale perele vajaliku toetuse. Kuna praegu ei ole võimalik toetuse summat vähendada ega jagada, saavad toetuse taotlejad toetuse piirmäära summas, mis loob teiste toetuse saajate suhtes ebavõrdsust.

1.3.3. Toetuste või teenustega on esmavajaduseks mõeldud kulutused osaliselt kaetud

Probleem tuli esile rahvusvahelise kaitse saajatest TTT taotlejatega, kellede osad kulud olid teenuste või teiste toetustega juba kaetud. Kehtiva seaduse järgi ei ole võimalik sellistes olukordades, kus osad esmavajadused on toetuste või teenustega kaetud, toetuse summat vähendada. Kui isikul on õigus saada TTT, aga nt toitlustus on osaliselt teiste meetmetega tagatud, ei ole praegu võimalik TTT summat vähendada, mis loob teiste toetuse saajate suhtes ebavõrdsust.

1.3.4. Toimetulekutoetuse ja perehüvitiste arvestamise alustes on erinevused

Toimetulekutoetuse ja perehüvitiste arvestamise alustes on erinevused. Perehüvitiste seaduse kohaselt (§ 17) makstakse lapsetoetuseid sündimisest kuni 19-aastaseks saamiseni ja 19-aastase õppimise korral makstakse toetust jooksva õppeaasta lõpuni. TTT arvestamise alustes on lapse vanusepiiriks 18 eluaastat (SHS § 131 lg 6, § 135 lg 2). Perekonna iga lapse toimetulekupiir on 120 protsenti perekonna esimese liikme toimetulekupiirist. Kui laps saab TTT taotlemise kuul 18-aastaseks, loetakse teda lapseks (§ 131 lõiked 5-6).

Tegelikult ei muutu õppiva lapse täisealiseks saamisega lapse vanema jaoks midagi, kulutused on endised. Lapse täisealiseks saamisega muutub aga TTT määr 120%lt 80%ni, mis kehtiva toimetuleku piirmääraga teeb rahaliseks kaotuseks 80 eurot. Selguse ja õigluse huvides võiksime läbivalt kasutada laste vanuse arvestamisel sarnaseid aluseid.

1.3.5. Täiendava sotsiaaltoetuse maksmine

SHS § 135 alusel on õigus saada koos TTTga täiendavat 15-eurost sotsiaaltoetust neil TTT saajatel, kelle kõik teised perekonnaliikmed on lapsed. Kui üks lastest saab 18-aastaseks ja ei ole enam TTT regulatsiooni mõttes laps, siis kaob ka perel õigus täiendavale sotsiaaltoetusele, kuigi õppiva lapse vanema kulutused on endised. Täiendava sotsiaaltoetuse säte ja summa kehtivad alates 01.01.2011. a. Ka selles paragrahvis on toimetulekutoetuse ja perehüvitiste arvestamise alustes erinevused, mis vajaksid ühtsustamist.

Tabel 3. Toimetulekutoetust saanud leibkondade arv

	2019	2020	2021	2022	2023
Toimetulekutoetust saanud leibkondade arv kokku	10 904	10 501	9 806	25 016	19 592
Lastega ¹	3 254	3 265	2 833	11 006	7 591
sh ühe täiskasvanuga ¹	2 288	2 228	1 959	7 399	4 807
Toimetulekutoetuse saajad (leibkonnaliikmed)	18 719	18 295	16 508	48 731	37 032
sh lapsed (0-17)	6 042	6 008	5 162	17 168	12 419
Sh õpilased vanuses 18-19	360	386	368	565	522

¹ Arvesse võetud kõik leibkonnad, kes vähemalt ühe taotluse puhul olid lastega või ühe täiskasvanuga

1.3.6. Tõise sissetuleku arvestamine

Tõiseks sissetulekuks loetakse tasu, mis on saadud töö- või teenistussuhtes või võlaõigusliku teenuse osutamise lepingu alusel, samuti füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusest saadud tulu (SHS § 133 lg 2³). TTT arvestamisel ei arvata üksi elava isiku või perekonna sissetulekute hulka töist sissetulekut, mille on saanud põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppe tasemeõppes õppiv keskhariduseta laps kuni 19-aastaseks saamiseni või pärast 19-aastaseks saamist kuni jooksva õppeaasta lõpuni või õpilase kooli nimekirjast väljaarvamiseni (SHS § 133 lg 2 p 9). Kui TTT taotleja või toetust taotleva perekonna liige hakkab saama töist sissetulekut ning enne seda oli talle vähemalt kahel järjestikusel kuul määratud TTT, mille arvestamisel ei võetud arvesse töist sissetulekut, ei arvata tõise sissetuleku saamisele vahetult järgnevatel kuudel TTT arvestamisel üksi elava isiku või perekonna sissetulekute hulka: 1) kahel kuul 100 protsenti tõisest sissetulekust ja 2) seejärel neljal kuul 50 protsenti tõisest sissetulekust. (SHS § 133 lg 2¹). Seega tõise sissetuleku mittearvestamist sissetulekute hulka (edaspidi tõise sissetuleku erand), saab kasutada nii õpilane, kui see TTT taotleja, kes on saanud vähemalt eelnevalt kaks kuud TTT ja hakkab saama töist sissetulekut.

Viimastel aastatel on juurde tulnud uusi töötamise või ettevõtlusega tegelemise võimalusi. Nendeks võimalusteks on platvormitöö ja ettevõtluskonto kasutamine erinevate ettevõtlusvormide puhul. Lisaks on järjest lihtsam elada endiselt Eestis, aga töötada mujal riigis. STARis saab tõise sissetuleku erandit arvestada juhul, kui tõine sissetulek on MTAst päringutega saadud. Ettevõtluskonto andmeid on võimalik MTAst päringutega saada, aga platvormitöö ja välismaal töötamise puhul sissetulekud MTAs ei kajastu ja seega on probleemne antud sissetulekuid erandite puhul kasutada. Eelpool nimetatud sissetulekud lähevad TTT määramisel sissetulekutena arvestusse, kui pangakontolt on selgunud, et antud sissetulekuid on saadud ning seejärel sisestab KOVi sotsiaaltöötaja andmed menetluseks STARi. STAR aga ei võimalda neid summasid tõise sissetuleku erandite korral tõise sissetulekuna arvesse võtta.

Hetkel ei ole võimalik platvormitöös ja välismaal saadud töötasusid päringutega andmebaasidest saada, seega ei ole neid sissetulekuid võimalik tõise sissetuleku erandina kasutada. Ettevõtluskontol olev sissetulek on STARis võimalik päringutega saada, aga selleks, et seda ettevõtlusliiki tõise sissetuleku erandina saaks kasutada, tuleb selleks luua õiguslik alus ja STAR-i tehniline võimalus.

2. Eesmärgid

Sotsiaalhoolekande seaduse TTT regulatsiooni muutmise eesmärk on muuta TTT määramine ja taotlemise protsess efektiivsemaks ja menetlusosalistele selgemaks vähendades toetuse saajate üle-eestilist ebavõrdsust ja luues selgemate juhiste ja seaduse muudatustega ühtsem menetluspraktika.

Käesolev VTK on seotud valitsusliidu aluspõhimõtetega 9.1.4., millega kaasajastame TTT metoodikat.

VTK on kooskõlas:

- Heaolu arengukava 2023-2030 üldeesmärgiga: Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu.
- Heaolu arengukava 2023-2030 Sotsiaalhoolekande programm, Iseseisvat toimetulekut toetavate kvaliteetsete hoolekandeteenuste, toetuste ja abi tagamine (Meede 1), Hoolekande kättesaadavuse tagamine, toimetuleku toetamine (Tegevus 1.2).
- Eesti 2035: uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi. VTK on kooskõlas ka Eesti 2035 riigi pikaajalise arengustrateegia põhimõttega Eesti ühiskond

on hooliv, koostöömeelne ja avatud, mille kohaselt hooliv ühiskond on tähelepanelik ja abivalmis.

VTK arvestab ÜRO ülemaailmse säästva arengu tegevuskava eesmärgiga kaotada kõikjal vaesus mis tahes kujul. Eesti on tegevuskava allkirjastades võtnud järgnevad kohustused:

- Vähendada 2030. aastaks vähemalt poole võrra nende meeste, naiste ja laste osakaalu, kes kannatavad vaesust mistahes mõttes vastavalt riiklikule määratlusele.
- Rakendada riigi jaoks kohased sotsiaalkaitstesüsteemid ja -meetmed, sealhulgas sotsiaalkaitse põhialuseid, ja saavutada 2030. aastaks, et sotsiaalkaitse hõlmab enamiku vaestest ja ebasoodsas olukorras olevatest inimestest.
- Suurendada 2030. aastaks vaeste ja ebasoodsas olukorras olevate inimeste toimetulekuvõimet ning vähendada nende vastuvõtlikkust äärmuslikele kliimanähtustele ja muudele majanduslikele, sotsiaalsetele ja keskkonnaga seotud vapustustele ja katastroofidele.

Muudatuste kavandamisel on seatud eesmärgiks saavutada olukord, kus:

- loodud on selge ja üheselt mõistetav regulatsioon
- KOVidele on koostatud TTT vajalikud juhendmaterjalid ja võimaldatud eluasemekulude analüüsiks vajalikele andmetele juurdepääs ja arvestamise alused.

3. Võimalikud lahendused

VTKs toodud probleemide puhul on kaalutud erinevaid mitteregulatiivseid ja regulatiivseid lahendusi. Võimalikke lahendusi on kirjeldatud lahendatavate probleemide kaupa.

3.1. Toimetulekutoetuse taotlemise protsess on osaliselt ülereguleeritud ning osaliselt puudustega

Selles punktis on peatükis 1.1. toodud probleemide võimalikud lahendused.

3.1.1. Võimalikud regulatiivsed lahendused

3.1.1.1. Toetuse taotlemisel sotsiaalse seisundi küsimine

TTT saamiseks peab taotleja taotlusele märkima TTT määramisel arvesse võetavate isikute **sotsiaalse seisundi (§ 132 lg 2)**. Kuivõrd sotsiaalset seisundit on võimalik päringutega andmebaasidest saada, siis ei ole mõistlik taotlejalt antud andmeid küsida.

Ettepanek: SHSist eemaldada kõigi pereliikmete sotsiaalse seisundi märkimine taotlusele ja SHSi lisada menetlejale õigus andmebaasidest sotsiaalse seisundi andmeid kontrollida ja menetlusse lisada.

3.1.1.2. Netosissetulekud ei taga toetuse vajaduse hindamist

Selleks, et saaks toimetulekutoetuse määramisel majanduslikku toimetulekut hinnata, on vaja lisaks netosissetulekule arvestada ka raha olemasoluga. Toetuse taotlejal võivad sissetulekud puududa, aga tal võib olla sääste, mida on võimalik oma toimetulekuks kasutada. TTT taotlemisel olemasoleva raha arvestamine annab selgema ülevaate taotleja ja tema leibkonna majanduslikust toimetulekust ja toetuse vajalikkusest. Konto väljavõtte abil on võimalik lisaks olemasolevale rahale hinnata inimese majandamisoskust, olemasolevate kohustuste ja võlgnevuste korral on KOV-il võimalus pakkuda kiiret abi toimetulekut toetavate teenuste ja nõustamise korraldamisel. TTT menetlemisel kontoväljavõtete lisamine ja raha olemasoluga arvestamine ei muuda tavapäraist menetluskoormust ei menetlejale ega koorma ka toetuse

taotlejat, vaid kavandatav muudatus loob õigusselgust ja aitab välja selgitada taotleja tervikliku majandusliku toimetuleku. TTT on riiklik toetus abivajajatele, seega on oluline jälgida, et toetuse maksmine toimub neile, kes seda abi tegelikult vajavad. Seega on oluline seaduse tasandil välja tuua, milliseid dokumente abivajaduse väljaselgitamiseks vajatakse. Pikemas perspektiivis võiks olla KOVidel võimalus saada pankadelt infot taotleja ja tema pereliikmete pangakontode ja täitemenetlusvõlgnevuste olemasolu kohta.

Ettepanek: Täiendada SHSi (§ 132 lg 3) selliselt, et TTT määramisel arvestada ka taotleja ja tema pereliikmete olemasoleva rahaga ja majandusliku toimetuleku hindamiseks esitada koos taotlusega kõigi pereliikmete pangakonto(de) väljavõtted (*esimesel korral viimase kolme kuu, edaspidi eelneva kuu*).

3.1.1.3. Varade hindamine toimetulekutoetuse määramisel

Kaalumisel oli kaks võimalust, kas jätkata esmataotlemisel tervikliku abivajaduse ja varalise seisu kindlakstegemist ja seejärel edasiste tegevuste määramist või muuta varalise seisu kindlakstegemine hilisemaks. Esmataotlemisel esitatavaid ja päritavaid varalise seisu andmeid kasutatakse pigem pikaajaliste toimetulekutoetuse saajate kaalutusotsuste punktides (SHS § 134 lg 4 p 7⁵). Kuna ligi pooled toimetulekutoetuse saajad saavad toetust lühiajaliselt, siis ei ole mõistlik vara olemasolu ja suurust esmataotlemisel hinnata, sest tavaolukorras vara andmeid lühiajalistel toetuse saajatel ei kasutata, sest nad väljuvad toetuse saajate hulgast enne, kui nad vara jõuavad enda toimetuleku tagamiseks realiseerida. Kavandatav muudatus vähendab toetuse esma- ja lühiajaliste taotlejate koormust andmete esitamisel ja menetluskoormust esma- ja lühiajaliste taotlejate abivajaduse hindamisel.

Ettepanek: Muuta SHSis leibkonna kogu varalise olukorra väljaselgitamise kohustus hilisemaks - esmakordse taotlemise asemel hiljemalt neljandale taotlemise korrale (12 kuu jooksul).

3.1.1.4. Eluasemekulude hüvitamine toimetulekutoetuse määramisel

Eluruumi kasutamise õiguslikuks aluseks ei loeta üürilepingut, mis on sõlmitud abielus, registreeritud kooselus või abieluga sarnanevas suhtes olevate isikute vahel, esimese ja teise astme alanejate ja ülenejate sugulaste vahel ja muude isikute vahel, keda seob ühine kodune majapidamine (SHS § 132 lg 5), kuid tänane seadusandlus võimaldab üürikulusid arvestada, kui taotleja elab eluruumis, mille omanikuks on eelpool nimetatud isikute äriühing. Kuna eelpool nimetatud pereliikmetel on ülalpidamiskohustus või neid seob ühine majapidamine, siis ka nende äriühingute kaudu üürikulude arvestamine toimetulekutoetuse määramisel ei ole põhjendatud.

Ettepanek: Lisada SHSsi, et üürikulude hüvitamisel ei võeta arvesse neid üürilepinguid, mis on sõlmitud SHS § 131 lõikes 7 või 8 nimetatud isikutega seotud äriühingute omanike ja juhatuse liikmetega ning anda menetlejale õigus andmeid päringutega välja selgitada.

---

⁵ Kohaliku omavalitsuse üksus võib jätta toimetulekutoetuse määramata või vähendada määratavat toimetulekutoetuse summat, kui kohaliku omavalitsuse üksus leiab, et toimetulekutoetuse taotleja või tema perekonna kasutuses või omandis olev vara, selle üürimine, rentimine või müümine tagab temale või perekonnale toimetulekuks piisavad elatusvahendid.

3.2. Toimetulekutoetuse arvestamise alused on osaliselt ebaselged, mille tõttu esineb üle-eestilist ebavõrdsust

Selles punktis on peatükis 1.2. toodud probleemide võimalikud lahendused.

3.2.1. Võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

3.2.1.1. Toetuse taotlejatelt andmete küsimine on KOV-iti erinev

Taotlemise protsessi ja arvestamise aluste ebaselguste tõttu küsivad kohalikud omavalitsused erinevaid andmeid, sh küsitakse taotlejalt infot, mida ei kasutata või ei kasutata küsitud kujul. Seaduses on toodud, milliseid andmeid toetuse taotlemiseks ja abivajaduse tuvastamiseks on vaja ja kuivõrd tegemist on riikliku toetusega, peab andmete esitamine ja abivajaduse hindamine käima ühtsetel alustel. Kuna andmeid kontrollitakse andmebaasidest ka tänases praktikas, siis ei tohiks kavandatav muudatus kaasa tuua menetluskoormust. Kavandatavate muudatustega vähendatakse taotleja poolt andmete esitamist.

Ettepanek: SoMil luua ühtne TTT taotlemisvorm (lisa 1), mis on aluseks ühtsete andmete küsimiseks.

3.2.1.2. Eluasemekulude piirmäärade kehtestamine

Seaduses on toodud eluasemekulud, millele tuleb piirmäärad kehtestada ja seadusse ei ole mõistlik täiendavaid selgitusi lisada, sest see ei tagaks ühesuguste piirmäärade kehtestamist. Kuna meil on eluasemekulude piirmäärade kehtestamise probleemid teada, saab koostada täpsemad piirmäärade kehtestamise alused, mis on aluseks KOVides piirmäärade kehtestamisel.

Ettepanek: SoMil kaasates erinevaid osapooli koostada eluasemekulude piirmäärade kehtestamise alused.

3.3. Toimetulekutoetuse arvestamise aluste kaasajastamine vastamaks tänastele ühiskondlikele normidele

Selles punktis on peatükis 1.3. toodud probleemide võimalikud lahendused.

3.3.1. Võimalikud regulatiivsed lahendused

3.3.1.1. Internetiteenuse lisamine eluasemekulude hulka

Internetiteenuse kasutamine on muutunud igapäevaselt vajalikuks teenuseks. Interneti olemasolu tagab selle, et inimesel on võimalus olla kursis uudistega ja eluks vajalike teenustega. Ka Töötukassa kasutab veebipõhist või telefoninõustamist ning Töötukassa kodulehelt on võimalik vaadata töökuulutusi või muud olulist infot. Veeb on kujunenud igapäevaseks suhtlusvahendiks kooli ja lapsevanema vahel ning paljudel juhtudel on laste kodusteks õppetöödeks vajalik interneti olemasolu. Siinkohal tuleks ka KOVil internetiteenusele piirmäär kehtestada ja piirmäär kehtestamisel tuleb lähtuda miinimumkulutustest, mis perele internetiteenuse kasutamiseks on vajalik. Kulu piirmäär kehtestamise alused lisatakse 3.2.1.2 nimetatud dokumenti.

Ettepanek: SHSi lisada eluasemekulude nimekirja internetiteenuse kulu. Muudatustega kaasneb STAR arendus.

3.3.1.2. Toetuse summa vähendamine või jagamine, kui lapse ülalpidamiskohustus ja elukoht on vanemate vahel on jagatud

Kui laste ülalpidamine on jagatud selliselt, et laps elab vaheldumisi kahe pere juures, nt nädal ühe ja nädal teise vanema juures, ei teki lapse puhul kulutusi terve kuu piirmäära osas. Lastehoolduse jagamine vanemate vahel peab olema tõendatud kas kohtuotsusega või omavahelise kirjaliku nõusolekuga. Kui sellises olukorras maksta toetust piirmäära ulatuses ühele vanemale, saab see leibkond rohkem toetust, mis toob kaasa ebavõrdsust teiste toetuse saajate osas ja olukorra ärakasutamist.

Ettepanek: lisada SHSi kaalutusotsustustesse (§ 134 lg 4) proportsionaalse arvestamise võimalus. Muudatustega kaasneb STAR arendus.

3.3.1.3. Toetuse summa vähendamine, kui taotleja või tema pere ei ole õigustatud saama kogu piirmäära ulatuses toetust

Kui toetuste või teenustega on esmavajaduseks mõeldud kulutused osaliselt kaetud, ei teki kulutusi terve piirmäära ulatuses ja terve toimetulekupiiri ulatuses toetuse maksmine tekitab ebavõrdsust teiste TTT kasutajate suhtes.

Ettepanek: lisada SHSi kaalutusotsustustesse (§ 134 lg 4) proportsionaalse arvestamise võimalus. Muudatustega kaasneb STAR arendus.

3.3.1.4. Lapse toimetulekupiiri ea tõstmine

Perekonna iga lapse toimetulekupiir on 120 protsenti perekonna esimese liikme toimetulekupiirist. Kui laps saab 18-aastaseks, arvestatakse teda TTT määramisel täiskasvanuks. Tegelikult ei muutu lapse täisealiseks saamisega õppiva lapse vanema jaoks midagi, kulutused on endised, aga toimetulekutoetuse määr langeb 120%-lt 80%-ni, mis praeguse kehtiva toimetuleku piirmääraga teeb **80 eurot**.

Ettepanek: Arvestada toimetulekutoetuse maksmisel perehüvitiste seadusega sarnaseid lapseks lugemise aluseid ja lisada SHSi õppivale lapsele toimetulekupiiri arvestamine selliselt, et lapse õppimisel põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppe tasemeõppes, kui tal ei ole veel keskharidust, makstakse toimetulekutoetust lapse piirmääras kooli lõpetamiseni või selle õppeaasta lõpuni, kui laps saab 19-aastaseks. Muudatusega kaasneb STAR arendus.

3.3.1.5. Täiendava sotsiaaltoetuse maksmine

SHS § 135 alusel on õigus saada koos toimetulekutoetusega täiendavat sotsiaaltoetust 15 eurot neil toimetulekutoetuse saajatel, kelle kõik teised perekonnaliikmed on lapsed. Kui laps saab 18-aastaseks, ei loeta teda enam lapseks. Seega, kui üks lastest saab 18-aastaseks, siis kaob ka perel õigus täiendavale sotsiaaltoetusele. Tegelikult lapse täisealiseks saamisega ei muutu õppiva lapse vanema jaoks midagi, kulutused on endised, aga hetkel kehtiva seaduse alusel vanema lapse täisealiseks saamisel kaob võimalus täiendavat sotsiaaltoetust edasi saada. Lisaks võiks siin kaaluda, kas see oleks üks neist kohtadest, kus saaks üksi last kasvatavaid peresid paremini toetada ja mõelda ka toetuse summa suurendamisele.

Ettepanek: Antud VTK raames teeme ettepaneku arvestada TTT maksmisel perehüvitistega sarnaseid aluseid, muutes SHS § 135 lg 2 lapse arvestamise aluseid. Juhul, kui laps õpib põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppe tasemeõppes ja tal ei ole veel keskharidust, loetakse

teda § 135 lõike 1 tähenduses lapseks kuni kooli lõpetamiseni või selle õppeaasta lõpuni, kui laps saab 19-aastaseks. Muudatusega kaasneb STAR arendus.

3.3.1.6. Ettevõtluskonto kaudu saadava tulu arvestamine tõise sissetulekuna toimetulekutoetuse määramisel

Sissetulekutest ei ole võimalik päringutega andmebaasidest saada platvormitöös ja välismaal saadud töötasusid. See takistab nendest töötamise liikidest saadud töötasusid ka tõise sissetulekuna arvestada. Platvormitöö puhul saadakse üldjuhul osutatud teenuse eest tasu iganädalaselt ja see on kättesaadav ja nähtav isiku pangakontolt. Aastane aruandlus tekib ka hiljem MTAsse, aga sellest on TTT arvestamisel vähe kasu, sest TTT arvestatakse eelneva või antud kuu sissetulekutega. Ühe võimalusena saab antud andmeid tõise sissetulekuna arvestada, kui STAR-i arendusega tehakse võimalus KOVil käsitsi summa sisestada, kui summa on eelnevalt kokku liidetud. Siin tuleks kaaluda, kas käsitsi summa sisestamine tõise sissetulekuna ja selleks STARis võimaluse loomine on ressursi ja vajadusi arvestades mõistlik. Ettevõtluskontol olev sissetulek on STAR-is võimalik päringutega saada, aga tuleb luua õiguslik alus ja tehniline võimalus seda ettevõtlusliiki tõiseks sissetulekuks kasutada.

Ettepanek: SHSi lisada tõise sissetuleku hulka ettevõtluskonto kaudu töötamisest saadud tulu. Muudatusega kaasneb STAR arendus.

4. Uuringud ja kaasatud osapooled

Sotsiaalministeeriumi tellimusel valmis 2022. a lõpus Praxise uuringu „Toimetulekutoetuse ja võlgnevuse mõju sotsiaalmajanduslikule toimetulekule ning tööturuaktiivsusele“ aruanne⁶.

VTK koostamisel on arvestatud Riigikontrolli auditi „Toimetulekutoetuse kui riikliku sotsiaalabi korraldus⁷“ aruandes väljatoodut. Lisaks on SoM koostanud eluasemekulude ja menetlusprotsessi analüüsid.

Toimetulekutoetuse menetlemise protsessi kaardistamisele ja erinevatesse aruteludesse olid kaasatud kohalikud omavalitsused, Eesti Linnade ja Valdade Liit, õiguskantsleri kantselei, Regionaalministeeriumi kohalike omavalitsuste osakond, Rahandusministeerium (kontoregister), Pangaliit (pangakontod), Kliimaministeerium (eluasemekulud), Sotsiaalkindlustusamet (järelvalve, arendus), Maksu- ja Tolliamet (äriühingute teemad), SoM-ist laste-ja perede osakond (lastega seotud teemad) ning analüüsi ja statistika osakond.

5. Mõju

Seaduseelnõus esitatud muudatuste rakendamisel võib eeldada mõju kolmes valdkonnas: sotsiaalsed mõjud (sh hinnatakse sellega koos leibkondade majanduslikku toimetulekut), majanduslikud mõjud ning mõju riigivalitsemisele. Mõjude analüüsis ei hinnata õigusselgust tagavat ega juhendmaterjalide koostamisega seotud mõju, mis küll toetab KOVe toimetulekutoetuse määramisel, kuid mille mõju ei ole võimalik andmete alusel hinnata. Täpsemat mõju ulatust ja olulisust saab hinnata lahenduste täpsustamisel seaduseelnõu väljatöötamise käigus.

⁶ [Toimetulekutoetuse ja võlgnevuse mõju sotsiaal-majanduslikule toimetulekule ning tööturuaktiivsusele \(praxis.ee\)](#)

⁷ Riigikontrolli audit [Toimetulekutoetuse kui riikliku sotsiaalabi korraldus](#)

5.1. Sotsiaalsed mõjud

Sotsiaalseid mõjusid hinnatakse muudatuste: internetiteenuse lisamine eluasemekulude hulka; laste arvestamine TTT menetlemisel, kui vanemad elavad lahus; ettevõtluskonto kaudu saadava tulu arvestamine töise sissetulekuna TTT määramisel ning lapse toimetulekupiiri ea tõstmine ja täiendava sotsiaaltoetuse maksmine perehüvitistega sarnastel alustel. Muudatused mõjutavad elanikkonna sotsiaaltoetuste kättesaadavust ja adekvaatsust ning heaolu ja vaesust.

Sihtrühm - TTT saajad, sh lastega ja üksikvanemad, töötavad TTT saajad. Kogu elanikkonna võrdluses väike sihtrühm.

5.1.1. Internetiteenuse lisamine eluasemekulude hulka

Mõjutatud sihtrühmaks on enamik TTT taotlelatest leibkondadest.

Statistikaameti andmetel oli 2005. aastal kodune internetiühendus 36,8%, 2023. aastal 93,2% leibkondadel. Kui võtta arvesse ka mobiilinterneti kasutajaid, siis võib TTT saavatest leibkondadest internetikasutajaid olla ca 95-98%. Uuringu "Toimetulekutoetuse ja võlgnevuse mõju sotsiaal-majanduslikule toimetulekule ning tööturuaktiivsusele" raames TTT saajate ja endiste saajate (2020–2022a. vältel) seas tehtud küsitluse andmetel oli ca 39% vastanutest pigem suured või suured raskused telefoni-/internetiarvete maksmisel. 34% nendest, kes on varem saanud TTT ning 45% küsitluse hetkel TTT saanutest tulid raskustega toime telefoni/internetikuludega.

Muudatuse tulemusel lisatakse interneti/mobiilside teenus TTT arvestamisel eluasemekulude hulka. Kulude osaline kompenseerimine võimaldab vähekindlustatud isikutel/leibkondadel rohkem kasutada neid sideteenuseid, mis on ajaga muutunud hädavajalikuks ja puudutavad kõiki eluvaldkondi. Eriti olulised on side/internetiteenused hajaasustusega piirkondades.

Muudatustega paraneb inimeste heaolu, kuna väheneb vaesusega seotud ebavõrdsus. Muudatus mõjutab ka inimeste võimalusi osaleda ühiskonnaelus ning võib parandada erinevate teenuste (internetipank, tervishoiuteenused, töötukassa teenused jt) ja toodete (kaupade ost läbi interneti jt) kättesaadavust. Samuti hariduse kättesaadavust ning luua võimalusi tööelus osalemiseks (kaugtöö kasutamise võimaluse laienemine) ja parandada tööelu kvaliteeti.

Muudatus mõjutab positiivselt inimeste majanduslikku olukorda, kuna internetiteenuse lisamisel eluasemekulude hulka TTT taotlemisel jääb leibkondadel rohkem raha teiste vajalike kulude katmiseks.

Kokkuvõttes võib hinnata muudatuse mõju ulatust ning sagedust keskmisteks, sihtrühma suurus on Eesti leibkondade koguarvu arvestades väike (ca 3%). Ebasoovitavaid mõjusid ei tuvastatud. Kuna aga muudatus mõjutab peaaegu kõiki TTT taotlejaid, siis on tegemist TTT taotlejate jaoks olulise sotsiaalse mõjuga.

5.1.2. Laste arvestamine toimetulekutoetuse menetlemisel, kui vanemad elavad lahus

Sihtrühmaks on TTTst saavad lastega leibkonnad.

Kehtiva regulatsiooni kohaselt ei ole kohaliku omavalitsuse üksusel võimalik arvestada toimetulekutoetust proportsionaalselt juhtudel, kus vanemad elavad lahus ja laps elab mõlema vanema juures osajaga. Kui kohaliku omavalitsuse üksus soovib täna sellist olukorda arvestada, siis ta peab tegema valiku, millise leibkonna koosseisu last lugeda ja sellega seoses, millisele leibkonnale toimetulekutoetus määrata. VTK-s esitatud ettepaneku kohaselt

tekib kohaliku omavalitsuse üksusel võimalus arvestada perele määratava toimetulekutoetuse summas lapse osajaga elamist selles leibkonnas proportsionaalselt.

Muudatuse mõju sõltub sellest, milline on mõlema leibkonna majanduslik olukord, kus laps osajaga elab. Olukorras, kus mõlema vanema leibkondadel on õigus saada toimetulekutoetust, on positiivne mõju selle leibkonna majanduslikule toimetulekule, kes enne toetust ei saanud.

Samas olukorras, kus last enne arvestati täisajaga leibkonnaliikmeks, kuid muudatusega vähendatakse toimetulekutoetuse summat leibkonna kohta, võib kaasneda mõju toimetulekutoetust vajava leibkonna majanduslikule olukorrale. Samas ei kaasne lapsele ebasoovitavat mõju, kuna lapse ülalpidamiskohustus on mõlemal vanemal ja juhul, kui ka teise vanema leibkond, kus laps osajaga viibib, on toimetulekutoetuse vajaja, siis arvestatakse toetus ka selle leibkonna kohta proportsionaalselt. Muudatus vähendab majanduslikku ebavõrdsust lapse vanemate leibkondade vahel. Toimetulekutoetuse summas lapse osajaga leibkonnas elamise arvestamine proportsionaalselt seostub ka elatise arvestamise ja maksimisega (perekonnaseadus §101 lõige 6).

Täpsema mõju hindamiseks puudub info, kui palju selliseid olukordi võiks esineda ning millises ulatuses võidakse muudatuse rakendumisel toetuse suurust vähendada või proportsionaalselt ümber jagada.

Kokkuvõttes võib hinnata muudatuse mõju ulatust ning sagedust keskmisteks, sihtrühma suurus on Eesti leibkondade koguarvu arvestades väike. Muudatusel võib olla väike ebasoovitav mõju. Toimetulekutoetuse saajate jaoks on tegemist olulise sotsiaalse mõjuga.

5.1.3. Ettevõtluskonto kaudu saadava tulu arvestamine töise sissetulekuna toimetulekutoetuse määramisel

Uuringu „Toimetulekutoetuse ja võlgnevuse mõju sotsiaal-majanduslikule toimetulekule ning tööturuaktiivsusele“ andmetel kasutas töise sissetuleku erandit 2018-2021. aastatel ca 3% toimetulekutoetust saanud leibkondadest, mis tähendab, et erandit kasutas ainult 22% inimestest, kes oleksid võinud seda teha. Sealjuures moodustasid tööle asunud liikmega leibkonnad 14% kõigist toetust taotlenud leibkondadest. 2023. aastal sai toimetulekutoetust 3663 töötava leibkonnaliikmega leibkonda.

Ettevõtluskonto kaudu saadava tulu arvestamine töise sissetulekuna annab õiguse nendele toimetulekutoetuse saajatele, kes alustavad tegevust, mille eest saab tulu ettevõtluskonto kaudu, kasutada töise tulu erandit ja saada edasi toimetulekutoetust.

Muudatus parandab töise sissetuleku erandit kasutavate leibkondade majanduslikku toimetulekut. Samuti võib see motiveerida ka teisi toimetulekutoetuse saajaid alustama ettevõtlustegevust, kasutades ettevõtluskontot.

Kokkuvõttes võib hinnata mõju ulatust keskmiseks ning sagedust väikseks, mõjutatud sihtrühma suurus on väike. Ebasoovitavaid mõjusid ei tuvastatud. Toimetulekutoetuse saajate jaoks on tegemist väheolulise mõjuga.

5.1.4. Lapse toimetulekupiiri ea tõstmine ning täiendava sotsiaaltoetuse maksmine perehüvitiste sarnastel alustel

Mõjutatud sihtrühmaks on toimetulekutoetust saavad lapsed. Muudatuste tulemusena kasvab sihtrühm 18–19-aastaste põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppe tasemeõppes keskhariidusega õppijate arvelt. 2023. aastal oli toimetulekutoetuse saajate seas 18-aastaseid

lapsi 12 419 (ca 34% toimetulekutoetuse saajatest) ning 522 18–19-aastast põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppe tasemeõppes keskhariduseta õpilast (1,4% toimetulekutoetuse saajatest). 2023. aasta andmete baasil moodustab sihtrühma suurus ca 4,7% lastetoetuse saajatest.

Muudatusega hakatakse lugema lapseks ka 18–19-aastaseid põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppe tasemeõppes keskhariduseta õppijaid ehk lapseks hakatakse lugema neid, kellel on õigus saada lapsetoetust, mis on kooskõlas perehüvitise seadusega (§17, lõiked 1 ja 2). Muudatusega tõuseb õppivate 18–19-aastaste toimetulekupiir 80%-lt 120%-ni esimese liikme toimetulekupiirist. Kehtiva toimetulekupiiri (200 eurot esimesele liikmele) puhul kasvab see rahaliselt 160 eurolt 240-eurole ehk 80 euro võrra või 50%.

Sama põhimõtte laieneb ka toimetulekutoetuse saajale täiendava sotsiaaltoetuse maksmisele (SHS §135), kelle kõik teised perekonnaliikmed on lapsed. 2023. aastal oli neid leibkondi kokku 4807 ehk 63% lastega leibkondadest. Seega täiendavat toetust hakkavad saama ka need pered (peamiselt ühe vanemaga lastega pered), kus lapsed on 18-19-aastased õppijad.

Tulemusena paraneb laste ning lastega leibkondade majanduslik toimetulek.

Mõju ulatus on suur, sagedus keskmine, sihtrühma suurus väike. Ebasoovitavaid mõjusid ei tuvastatud. Kokkuvõttes on tegemist toimetulekutoetuse saavate laste ning lastega perede jaoks olulise mõjuga.

5.2. Majanduslikud mõju

Majanduslikud mõjud on seotud muudatustega, mis puudutavad TTT menetluse protsessi: toetuse taotlemisel loobumine sotsiaalse seisundi küsimisest; loobumine kohustusest taotlejate kogu varalise olukorra välja selgitamisest esimesel taotlusel (muutmine see hiljemalt neljandale taotlemise korrale 12 kuu jooksul); TTT ühtse taotlusvormi loomine.

Sihtrühmaks on TTT taotlejad ja nende leibkonnaliikmed. Taotlejate kogu varalise olukorra hindamise kohustuse muutmine hiljemalt neljandale taotlemise korrale 12 kuu jooksul võib puudutada kuni 37-43% TTT saavatest leibkondadest (ehk neid, kes said seda üks kuni kolm korda aasta jooksul).

Kavandatavad muudatused vähendavad taotlejate halduskoormust andmete esitamisel ja lihtsustavad TTT taotlemist.

Ühtse TTT taotlusvormi loomine ja kehtestamine riigi tasandil annab võimaluse küsida ainult neid andmeid, mis on vajaliku toetuse määramisel ja mida ei ole võimalik saada päringutega registritest. Täna on omavalitsustes kehtestatud TTT taotluse vormides suured erinevused ning paljudel juhtudel küsitakse andmeid, mida on võimalik saada registritest, või mõnedel juhtudel toetuse määramisel mittevajalikke andmeid.

Kuigi kokkuvõttes võivad muudatused mõjutada enamikku TTT taotlejaid, siis avalduv mõju ulatus on väike ja mõju avaldamise sagedus keskmine. Kokkuvõttes on tegemist TTT taotlejate jaoks väheolulise mõjuga.

5.3. Mõju riigivalitsemisele

5.3.1. Riigieelarve kulud

TTT kulu 2023.a oli 45 049 944 eurot. Muudatuste mõjul võib TTT kulu suurened 2,3 miljoni võrra aastas, millele lisanduvad ühekordsed IT kulud (STAR arendused).

5.3.1.1. Internetiteenuse lisamine eluasemekulude hulka

Muudatuse mõju riigieelarvele sõltub sellest, millises ulatuses hakatakse kulutusi kompenseerima. Võttes aluseks minimaalse kompenseeriva summana 15-20 eurot ühe leibkonna kohta ja arvestades, et vastavad kulud on ca 95% leibkondadel, kuluks TTT maksmiseks täiendavalt 1,6–2 miljonit eurot. Sellele lisanduvad ühekordsed kulud IT-arendustele.

Muudatusega kaasnevad IT-arendused (STAR-i arendused), mis mõjutavad riigieelarve kulusid. Eeldatavalt on need väikesemahulised.

Kokkuvõttes on riigieelarvet arvestades tegemist väheolulise mõjuga.

5.3.1.2 Lapse toimetulekupiiri ea tõstmine ning täiendava sotsiaaltoetuse maksmine perehüvitiste sarnastel alustel

Lapse toimetulekupiiri ea tõstmisega kasvab 18–19-aastase õpilase toimetulekupiir 80 euro võrra (160 eurolt 240 eurole). 2023. aasta andmete alusel rahuldati 2142 TTT taotlust, kus leibkonnas oli 18-19-aastased õpilased, mis tähendab, et muudatuse tulemusel oleks täiendavalt vaja 171 360 eurot (2142 x 80). Arvestades, et muudatuste tulemusena võib toetuse saajate arv kasvada, siis lisavajadus oleks maksimaalselt 200 tuhat eurot.

Väikest eelarve kulude kasvu toob ka täiendava sotsiaaltoetuse maksmine perehüvitistega sarnastel alustel. Riigieelarvest makstava täiendava sotsiaaltoetuse suurus TTT saajale, kelle kõik perekonnaliikmed on lapsed, on 15 eurot. 2023. aasta rahuldati ca 2 000 18-19-aastase leibkonnaliikmega taotlust. Lähtudes sellest, et ühe täiskasvanuga lastega leibkondade rahuldatud taotlused moodustasid 64% lastega leibkondade rahuldatud taotlusest, siis muudatustega kasvaks ühe täiskasvanuga leibkondade taotluste arv ca 1200-1300 võrra. Kulud kasvavad täiendava toetuse maksmiseks 18-19,5 tuhande euro võrra.

Täiendav vahendite vajadus toetuse maksmiseks, mis on seotud eeltoodud muudatustega, oleks ca 220 tuhat eurot.

Muudatusega kaasnevad IT-arendused (STAR-i arendused), mis mõjutavad riigieelarve kulusid.

Kokkuvõttes on riigieelarvet arvestades tegemist väheolulise mõjuga.

5.3.1.3 Kaalutlusotsustesse proportsionaalse arvestamise lisamine laste arvestamise toimetulekutoetuse menetlemisel, kui vanemad elavad lahus

Riigieelarve kulud TTT maksmiseks võivad väheneda nende juhtude arvel, kus laps elas toimetulekutoetust saama õigustatud peres vaid osa ajast ning kelle arvestatud toimetulekutoetuse summat kaalutlusotsusega vähendatakse. Täpset numbrilist mõju ei ole võimalik hinnata, kuna puudub teadmine, kui palju võib olla selliseid leibkondi, kes saavad TTT, aga kus elavad lapsed viibivad leibkonnas osaaajaga.

Muudatusega võivad kaasneda IT-arendused (STAR-i arendused), mis mõjutavad riigieelarve kulusid. Eeldatavalt on need väikesemahulised.

5.3.1.4 Ettevõtluskonto kaudu saadava tulu arvestamine töise sissetulekuna toimetulekutoetuse määramisel

Muudatusega võivad kaasneda IT-arendused (STAR-i arendused), mis mõjutavad riigieelarve kulusid.

5.3.2. Mõju kohalike omavalitsuse korraldusele

Mõju kohalike omavalitsuste korraldusele hinnatakse muudatuste: loobumine kohustusest TTT taotlejate kogu varalise olukorra välja selgitamisest esimesel taotlusel (muutmine see hiljemalt neljandale taotlemise korrale 12 kuu jooksul); internetiteenuse lisamine eluasemekulude hulka; laste toimetulekupiiri ea tõstmine.

Muudatused võivad mõjutada kõiki kohaliku omavalitsuse üksusi. 2023. aastal menetleti TTT 78-s kohalikus omavalitsuses. 2023. aasta detsembris tegeles TTT menetlemisega kokku 304 inimest.

Loobumine TTT taotlejate kogu varalise olukorra hindamise nõudest esimesel TTT taotlemisel, vähendab toetuse menetlemise aega ja menetlejate töökoormust esma- ja lühiajaliste taotlejate abivajaduse hindamisel.

Kavandatava internetiteenuste lisamise eluasemekulude hulka ning laste toimetulekupiiri ea tõstmisega võib kaasneda toimetulekutoetuse taotlejate kasv ja seega võib KOV töötajate töökoormus kasvada. Täpset taotlejate arvu kasvu on keeruline hinnata.

Kokkuvõttes, kuigi mõjutatud sihtrühm on suur, siis mõju ulatus on väike ja mõju sagedus keskmine ning tegemist on väheolulise mõjuga kohalike omavalitsuste töökoormusele.

6. Edasine väljatöötamine

VTK lahendusena on vajalik teha nii regulatiivseid kui mitteregulatiivsed muudatusi. Tehtavad regulatiivsed muudatused puudutavad sotsiaalhoolekande seadust, muudatused on võimalik viia sisse senise seaduse struktuuri, mistõttu ei ole uue tervikteksti väljatöötamine vajalik.

Mitteregulatiivsete lahendustena on KOVidele täiendavate juhendmaterjalide ja eluaseme piirmäärade kehtestamise aluste koostamine.

VTK edastatakse arvamuse avaldamiseks ja kooskõlastamiseks ministeeriumitele, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Õiguskantsleri kantseleile, Sotsiaalkindlustusametile.

Täiendavate osapoolte kaasamine otsustatakse VTK analüüsimise raames. Täiendav mõjuanalüüs tuleb koostada STAR-i arenduseks vajamineva ressursi planeerimisel.

SHS eelnõu on kavas koostada ning kooskõlastamisele saata 2025. aastal. Õigusakti eeldatav jõustumisaeg sõltub STAR-i arendust vajavate muudatuste osas STAR arendusest.

Vastutav ministeerium: Sotsiaalministeerium

Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed: Kaie Pukk (Kaie.Pukk@sm.ee), Kati Nõlvak (Kati.Nolvak@sm.ee), Svetlana Karpovits (Svetlana.Karpovits@sm.ee) ja Marion Rummo (Marion.Rummo@sm.ee).

TOIMETULEKUTOETUSE AVALDUS

taotleja nimi ja perenimi	isikukood	sotsiaalne seisund	telefon/e-mail
arveldusarve number, millele toetus kanda		arveldusarve omaniku nimi	
EE			

ÜHISE MAJAPIDAMISEGA PEREKONNALIIKMETE ANDMED:

	ees- ja perekonnanimi	isikukood/sünniaeg	netosissetulekud
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			

Tegelik elukoht:.....

Eluruumi kasutamise õiguslik alus:

alus	omandiõigus ☐	üürileping ☐	kasutusleping ☐
tähtaeg			

Taotlusele on lisatud täiendavad andmed, mis tõendavad:

	perekonналиikmete eelmisel kuul saadud netosissetulekuid (kui sissetulekut ei ole võimalik dokumentaalselt tõendada, siis kinnitab taotleja seda oma allkirjaga)
	makstud elatise suurust, elatise saamist või elatise sissenõudmist
	eluruumi kasutamise õigust
	jooksval kuul tasumisele kuuluvaid eluasemekulusid
	eelmisel kuul hüvitatud eluasemekulude tasumist
	esmakordsel taotlemisel taotlemisele eelneva kolme kuu väljavõtted kõikide pereliikmete pangakontodest
	korduval taotlemisel perekonналиikmete eelmise kuu väljavõtted kõikide pereliikmete pangakontodest
	täitemenetluses kinnipeetud summade tasumist
	eluasemelaenu hüvitamiseks vajalike dokumentide olemasolu (SHS § 132 lõige 5 ¹)

Otsusest palun mulle teatada:

e-postiga ☐	e-postiga krüpteeritult ☐	lihtkirjana postiga ☐	tähtkirjana postiga ☐	telefoni teel ☐
------------------------------------	--	--	--	--

SOTSIAALTOETUSE TAOTLEJAL ON KOHUSTUS JÄLGIDA, ET TOETUSE TAOTLEMISEL ON EDASTATUD INFO TÄIELIK JA ÕIGE. Toetuse menetlemist puudutavate asjaolude

muutumisel tuleb sellest toetust menetlevat spetsialisti viivitamata teavitada. Olen teadlik, et taotlust menetleval spetsialistil on õigus esitatud andmeid ja dokumente kontrollida. Annan nõusoleku töödelda taotluses sisalduvaid isikuandmeid (sh delikaatseid isikuandmeid) käesoleva taotluse menetlemise eesmärgil. Kinnitan esitatud andmete õigsust. Olen teadlik, et andmete varjamise või valeandmete esitamise korral nõutakse toetus tagasi.

Olen teadlik, et toetuse taotluse esitamisel kontrollitakse minu ja minu pereliikmete sissetulekuid erinevate päringute ja konto väljavõtete kaudu ning varanduslikku seisut erinevatest riiklikest infosüsteemidest.

.....
(avalduse esitamise kuupäev)
digitaalselt)

.....
(avaldaja allkiri/allkirjastatud

VARALINE SEIS

Nimi.....

ISIKU JA PERELIIKMETE VALDUSES VÕI OMANDUSES OLEV VARA: (täidetakse esmakordsel pöördumisel või muutuste korral)				
1. Vallasasjadest eluruumid				
2. Ettevõtlus (tootmis- ja ettevõtluspinnad, tootmisvahendid, inventar, muu)				
3. Aktsiad, osakud ja muud väärtpaberid				
Asutus (emitent)	liik	kogus	nimiväärtus	koguväärtus
4. Pangaarved				
arveldusarve number	pank	kellele kuulub		

.....
(andmete esitamise kuupäev)
digitaalselt)

.....
(allkiri/allkirjastatud